

ULOGA CENTRALNE BANKE U FUNKCIJI POBOLJŠANJA LIKVIDNOSTI BANKARSKOG SEKTORA BiH

Goran Mitrović

Drina osiguranje A.D. Milići, Milići, Republika Srpska, BiH
goran.mitrovic@drina-osiguranje.com

Živko Erceg

Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Saobraćajni fakultet
Doboj, Republika Srpska, BiH
zivkoerceg@gmail.com

Članak je izlagan na VI Internacionalnom naučnom skupu „EkonBiz: Savremeno poslovanje u funkciji razvoja nacionalne ekonomije“, Bijeljina 21. i 22. jun 2018. godine

Apstrakt: *Monetarna politika Bosne i Hercegovine je prilično ograničena, jer se temelji na principima valutnog odbora kojeg karakteriše nemogućnost sprovođenja osnovnih instrumenata monetarne politike u poređenju sa monetarnom politikom Evropske unije. Međutim, stalna prisutnost evropskih integracija bi trebala da ukaže na potrebu za drastičnijom promijenom monetarne politike Bosne i Hercegovine. Ulaskom u Evropsku monetarnu uniju, (EMU) monetarno područje Bosne i Hercegovine postaće jedna od filijala Evropske centralne banke (ECB). Pored toga, nije teško zaključiti zašto je među prvim zakonima od Dejtonskog sporazuma usvojen Zakon o Centralnoj banci Bosne i Hercegovine, ako se zna da je najveći dio bankarskog sistema, a time i finansijskog tržišta u vlasništvu stranih banaka. U radu će se ukazati na značaj Centralne banke BiH, kao jednog od najbitnijih faktora održavanja permanentne likvidnosti bankarskog sektora u Bosni i Hercegovini. Determinisaće se mogućnosti i ograničenja Centralne banke BiH, uz pretpostavku makroekonomske održivosti na duži vremenski period. Analiziraće se potreba reforme bankarskog sistema u Bosni i Hercegovini kroz stalnu implementaciju Bazelskih standarda uz sve veće učešće stranih banaka u finansijskom sistemu BiH. Odrediće se uticaj implementacije bazela III u bankarstvo BiH i njegove posljedice na bankarski i ekonomski sistem.*

Ključne riječi: *Centralna banka BiH, likvidnost, bankarski sektor.*

UVOD

Monetarna politika Bosne i Hercegovine se temelji u valutnom odboru kojeg karakteriše nemogućnost

sprovođenja osnovnih instrumenata monetarne politike u poređenju sa monetarnom politikom Evropske Unije. Stoga je potrebno da se monetarna politika Bosne i Hercegovine u narednom periodu korijeno promijeni, s obzirom na prisutnost evropskih integracija koje su neminovnost. Ulaskom u Evropsku monetarnu uniju, (EMU) monetarno područje Bosne i Hercegovine postaće jedna od filijala Evropske centralne banke (ECB). Centralna banka, kao sveobuhvatan koncept, je orijentisana ka ostvarivanju postavljenih ekonomskih ciljeva. Glavni ciljevi su puna zaposlenost resursa, stabilnost opšteg nivoa cijena i održiv ekonomski rast. Pravac razvoja monetarne politike Bosne i Hercegovine bi trebao da bude usmjeren ka “operacijama” na otvorenom finansijskom tržištu kao najefikasnijem instrumentu monetarnog menadžmenta. Direktni instrumenti monetarnog menadžmenta obično predstavljaju smetnje efikasnosti finansijskog sistema a posebno kreditnoj politici.

Centralna banka BiH može da ima značajan uticaj na likvidnost bankarskog sistema, cijene sredstava i cijelokupni nivo kamatnih stopa preko “operacija” na otvorenom tržištu sa hartijama od vrijednosti na sekundarnom tržištu. Ovaj instrument nudi veću fleksibilnost, a u razvijenijim tržišnim ekonomijama najčešće je korišten kao sredstvo monetarne politike. Postepeno uvođenje “operacija” na otvorenom tržištu kao osnovnom instrumentu monetarne politike Centralne banke BiH je neminovno, i to je jedan od načina približavanja finansijskog tržišta monetarnoj politici Evropske Unije. Uvođenjem ovog instrumenta stvaraju se mnoge pozitivne mogućnosti vezane za regulisanje i kontrolu

finansijskih tržišta. (Izvor: Mirko Savić, Mladen Savić, Mjesto i uloga monetarne politike u Bosni i Hercegovini prilikom ulaska u evropsku monetarnu uniju, Bijeljina 2011. godina)

1. ULOGA CENTRALNE BANKE BIH U FUNKCIJI POBOLJŠANJA LIKVIDNOSTI I FINANSIJSKE STABILNOSTI

Najvažnija funkcija Centralne banke BiH jeste da "formuliše, usvaja i kontroliše monetarnu politiku u Bosni i Hercegovini". Centralna banka BiH upravlja monetarnom politikom putem takozvanog *Currency Board aranžmana*. Ovo je definisano u Zakonu o Centralnoj banci BiH, kao i u Dejtonskom mirovnom sporazumu.

Postoje dva razloga za izbor Currency Boarda. Prvi je taj, da Currency Boarda obezbjeđuje čvrst, nominalni stub u obliku fiksnog deviznog kursa. Ovo je bilo od izuzetne važnosti za veoma nesigurnu, poslijeratnu ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini. Drugi razlog je taj, da je Currency Boarda uzeo u obzir teškoće koje će se pojaviti prilikom uspostavljanja institucija i donošenja političkih odluka u kompleksnom političkom okruženju, odnosno ambijentu koji je postojao u Bosni i Hercegovini.

Postojale su tri ključne osobine Currency Boarda prilikom osnivanja, a koje su definisane u Zakonu o Centralnoj banci BiH, a to su:

- (1) Valuta Bosne i Hercegovine je konvertibilna marka (KM), sa fiksnim kursom vezanih za Njemačku marku (DEM). Taj fiksni kurs je $1 \text{ KM} = 1 \text{ DEM}$;
- (2) KM pasiva Centralne banke BiH treba biti u potpunosti pokrivena sa konvertibilnim stranim sredstvima;
- (3) Centralna banka BiH treba da bude spremna da promijeni KM za DEM u bilo koje doba i u bilo kojem iznosu.

Vezivanje KM za DEM preko Currency Board aranžmana je bio lak izbor za Bosnu i Hercegovinu, s obzirom da se DEM uveliko koristila u državi, tako da je bila valuta kojoj su ljudi vjerovali. Takođe, može se konstatovati da ne postoji alternativa trenutnoj monetarnoj politici u Bosni i Hercegovini, koja je tako brzo obezbijedila stabilnu valutu i valutu od povjerenja koju za sada prati prilično niska inflacija.

Stabilnost deviznog kursa i stopa inflacije su od izuzetnog ekonomskog značaja za jednu zemlju. Na taj način se stanovništvu daje mogućnost da

sigurnije planiraju svoje ekonomske odluke. Ovo je naročito važno za investicije jer profit od bilo kakvih investicija dolazi u određenom broju godina. Stoga su stabilnost inflacije i deviznog kursa od kritičkog značaja za investiranje, naročito kada se radi o jednoj maloj državi kao što je Bosna i Hercegovina kojoj su potrebna značajna privatna strana ulaganja. Stabilnost inflacije i deviznog kursa su takođe izuzetno važni za razvoj finansijskog sektora. Trenutno, glavni rizik na koji se banke trebaju usmjeriti je kreditni rizik njihovih klijenata. Isto je u Bosni i Hercegovini još uvijek ogroman problem, ali budući da je to glavni rizik, moguće je kreirati politiku koja će umanjiti taj rizik. Važno je da se bankarski sektor u Bosni i Hercegovini prilično normalizovao. Prednost je svakako u tome što banke u Bosni i Hercegovini ne moraju da razmišljaju o riziku od inflacije i riziku deviznog kursa, jer takva stabilnost doprinosi razvoju bankarskog sektora. (Izvor: Peter Nicholl, Uloga centralne banke u Bosni i Hercegovini, Prezentacija za studente Ekonomskog fakulteta u Banja Luci, Banja Luka 2001.godina, str.2.)

Koncept obavezne rezerve u bankarstvu javlja se početkom devetnaestog vijeka i osiguravao je likvidnost obaveza banke tako što je jedna banka kod druge polagala rezerve u vidu visoko kvalitetnih i brzo unovčivih sredstava, najčešće zlata. Prilikom određivanja politike obavezne rezerve, Centralna banka je polazila od definisanih ciljeva monetarne politike. Ti ciljevi su bili visoka zaposlenost, stabilnost cijena, stabilnost kamatnih stopa, stabilnost finansijskih tržišta, a sve u zavisnosti od ekonomskih prilika u datim okolnostima, što je eksplicitno utvrđeno sa zakonom. Različiti ciljevi zahtijevali su različitu strukturnu politiku obavezne rezerve u okviru ukupnih instrumenata monetarne politike. Obaveznom rezervom može se kreirati stabilna potražnja za saldima rezervi i mnoge Centralne banke u razvijenim zemljama koriste obaveznu rezervu u te svrhe.

Odjeljenje za monitoring i analizu Centralne banke Bosne i Hercegovine izradilo je tekst o instrumentu obavezne rezerve. Korištenje instrumenata obavezne rezerve u vođenju monetarne politike može se posmatrati kroz tri osnovne funkcije: (1) *funkcija prudencijalne kontrole*, (2) *funkcija monetarne kontrole* i (3) *funkcija upravljanja likvidnošću*.

Prudencijalna funkcija se istorijski veže za zlatni standard, gdje su rezerve u zlatu koje su banke držale kod neke druge banke (prije pojave Centralnih banaka) pružale sigurnost likvidnosti, odnosno isplati obaveza. Ovim sistemom banke su štitile svoju likvidnost kao i solventnost, te ujedno osigurale svoje poslovanje. *Funkcija monetarne*

kontrola podrazumjeva direktnu kontrolu centralne banke nad monetarnim agregatima. Povećanjem stope obavezne rezerve Centralna banka može uticati na smanjenje novca u opticaju, odnosno smanjenje stope obavezne rezerve, direktno uticati na povećanje količine novca u opticaju. Na taj način Centralna banka primjenjuje restriktivnu, odnosno ekspanzivnu monetarnu politiku. Objave navedene funkcije utiču na visinu kamatnih stopa, na kredite s jedne strane i depozite sa druge strane.

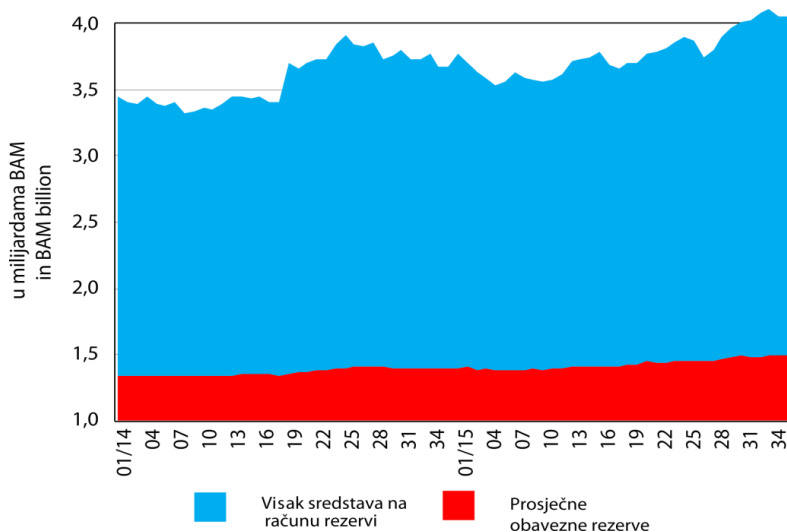
Upravno vijeće Centralne banke Bosne i Hercegovine donijelo je odluku o utvrđivanju i održavanju obaveznih rezervi kao i utvrđivanju naknade Centralne banke BiH bankama na iznos rezerve. Ovom odlukom, osnovicu za obračun obavezne rezerve čine depoziti i pozajmljena sredstva, bez obzira na to u kojoj se valuti nalaze. Takođe, odlukom se utvrđuje jedinstvena stopa obavezne rezerve od 10% koju Centralna banka Bosne i Hercegovine primjenjuje na osnovicu za obračun rezerve. Pored toga, odlukom je utvrđeno da Centralna banka BiH na iznos sredstva obavezne rezerve obračunava određenu visinu naknade. Na iznos sredstva iznad obavezne rezerve, Centralna banka BiH obračunava naknadu

po stopi koja je jednaka 50% stopi koju primjenjuje Evropska centralna banka na depozite komercijalnih banaka.

Odlukom o uvođenju negativne kamatne stope naknade na iznose viškova iznad obavezne rezerve na računima rezervi, Centralna banka Bosne i Hercegovine želi postići cilj da podstakne komercijalne banke da iskoriste navedena sredstva za odobravanje kredita prema preduzećima i stanovništvu. Viškovi iznad obavezne rezerve komercijalnih banaka na računima rezervi kod Centralne banke BiH već duže vrijeme bilježe kontinuiran rast, pri čemu banke u obliku viškova rezervi trenutno drže oko 2,5 milijardi KM. Na kraju je važno istaći da je ova odluka počela da se primjenjuje od 01.07. 2016. godine. (Izvor: Centralna banka Bosne i Hercegovine, Obavezna rezerva kao instrument monetarne politike, Sarajevo 2014.godina.)

Politika banaka u pogledu upravljanja likvidnošću je još uvijek nepromijenjena. Veliki udio viška sredstva kod Centralne banke BiH evidentan je i dalje, a prosječna obavezna rezerva je zabilježila povećanje usljed rasta depozita domaćeg sektora.

Grafikon br.1. Stanje računa rezervi kod CBBiH

Izvor: Centralna Banka BiH, Bilten 4, Sarajevo 2016.godina, str.57.

Iznos pozajmljenih sredstava i depozita Vlade za razvojne projekte sa krajem 2015. godine je iznosio 2,29 milijardi KM. Izuzećem ovih sredstava iz osnovice, na osnovu odluke Centralne banke BiH, poslovne banke su 2015. godine oslobođene za 176,3 miliona KM. Na kraju je važno istaći, da su poslovne banke bile nešto aktivnije u plasiranju kredita, što je karakteristično za poslednji kvartal 2015. godine.

2. OGRANIČENJA CENTRALNE BANKE BIH

Centralna banka Bosne i Hercegovine se po zakonu ne može baviti „operacijama“ na tržištu novca. Poslove licenciranja i bankarske supervizije vrše specijalizovane Agencije za bankarstvo u Entitetima koji su formirani posebnim zakonom. Specifičan sistem monetarnog odbora koji je propisan Zakonom o Centralnoj banci, dozvoljava

banci da emituje papirni novac jednako manjim neto deviznim rezervama. Operativno posmatrano, već pomenuto pravilo, currency board, dozvoljava da se domaća valuta izdaje samo uz kupovinu konvertibilne devizne valute sa punim pokrićem u neto stranoj aktivi. To znači, da Centralna banka ne može davati kredite. Ona takođe ne može kreditirati državu, odnosno pokrivati njen budžetski deficit ni na koji način. Centralna banka ne može vršiti uobičajnu funkciju kreditora jer ne može odobravati komercijalnim bankama kredit za likvidnost, niti kredit za bilo koje druge namjene. Zakon osigurava nezavisnost Centralne banke. Od instrumenata monetarne politike Centralnoj banci su na raspolaganju samo obavezne rezerve. S obzirom da ne odobrava kredite, Centralna banka ne određuje ni diskontnu stopu niti na bilo koji drugi način utiče na nivo kamatnih stopa u ekonomiji.

Visok nivo obaveznih rezervi od 10%, od strane komercijalnih banaka na računima Centralne banke Bosne i Hercegovine, govori o izuzetno niskoj ekonomskoj aktivnosti. Pored toga, velika prezaduženost javnih preduzeća onemogućila su redovno servisiranje postojećih obaveza, što je dovelo do rigoroznijih uslova prilikom odobravanja plasmana od strane banaka.

Deficiti u državnim i opštinskim budžetima su takođe negativno uticali na kreditnu politiku komercijalnih banaka. Ovo je naročito izraženo u dijelu emitovanja kratkoročnih obveznica odnosno, trezorskih zapisa od strane države radi servisiranja kratkoročnih obaveza. Da u posljednje vrijeme postoje određene nesigurnosti od strane bankarskog sektora, ukazuje činjenica da banke kupuju takozvane kratkoročne obveznice, odnosno trezorske zapise uz diskont od 5%. Upravo ovaj diskont je trenutno veća kamatna stopa po kojoj se država zadužuje u odnosu na kredite nekih komercijalnih banaka. Naime, određene komercijalne banke, sa stranim vlasničkim kapitalom plasiraju komercijalne kredite dobrim privrednim subjektima (koji imaju adekvatan bonitet bilansnih pozicija) po kamatnim stopama od 3%, što je čak za 2% manje u odnosu na diskont po kojem se država zadužuje. (Izvor: Novo Plakalović, Monetarna ekonomija, Istočno Sarajevo 2004.godina)

Kamatne stope kod komercijalnih banaka i mikrokreditnih organizacija u Bosni i Hercegovini se formiraju slobodno i nisu instrument monetarno kreditne politike Centralne banke Bosne i Hercegovine. Nivo kamatnih stopa je različit, počev od toga da li se obračunavaju za kratkoročni ili dugoročni period, te da li je riječ o depozitima ili kreditima. Naravno da su kratkoročna sredstva skuplja i da se kamate kreću u intervalu od 10% do

20% na godišnjem nivou uzimajući u obzir pored komercijalnih banaka i mikrokreditne organizacije, gdje su kamatne stope na daleko većem nivou za razliku od banaka. Analizirajući kamatni spread (razliku) između aktivnih kamatnih stopa koje se naplaćuju po osnovu bankarskih kredita i pasivnih kamatnih stopa po kojima se obračunavaju kamate za prikupljene depozite i druga sredstva, kod kratkoročnih sredstava se kreće u rasponu od 10% do 30%. Postavlja se pitanje, zašto su kamatne stope na ovom nivou i zašto postoji toliko veliki raspon kamata.

Zaključak se nalazi u činjenici da bankama kao finansijskim institucijama nisu potrebna finansijska sredstva od strane stanovništva (ovo se odnosi na strane banke) jer je očigledno da one imaju potreban novac koji je u vlasništvu stranih banaka, te su iz tog razloga i tako niske pasivne kamatne stope. S druge strane, visok nivo aktivnih kamatnih stopa se navodi kao posljedica finansijskog rizika i rizika zemlje. Neopravdano je da finansijska institucija poput Centralne banke BiH ne može da utiče na ovako stanje. Visoke kamatne stope su i posljedica zatvorenosti kreditnih tržišta ne samo u okviru entiteta, već i u okviru područja na kojem djeluju banke. Tražnja za kreditima koja je znatno veća od njihove ponude kao i opšti okvir djelovanja komercijalnih banaka još nije u dovoljnoj mjeri uređen, tako da se sve dok to ne bude uređeno, ne može se očekivati da krediti imaju jedinstvenu tržišnu cijenu, te da politika kamatnih stopa po pojedinim bankama bude ujednačena.

U Bosni i Hercegovini postoji potpuna liberalizacija kamatnih stopa i to je dovelo do formiranja ovako visokih realnih kamatnih stopa. Liberalizacija finansijskih tržišta i kamatnih stopa u mnogim zemljama u razvoju nije vršena radi sebe same već u kontekstu određene strategije razvoja i prema scenariju tržišno orijentisanog razvoja tih zemalja. Prema tome, liberalizacija kamatnih stopa u našim uslovima, odnosno njihova kontrola, u prvoj fazi bi trebala biti sprovedena u kontekstu opšte makroekonomske politike i odgovarajuće strategije ukupnog razvoja Bosne i Hercegovine, koje još tada nisu bile potpuno definisane. (Izvor: Mirko Savić, Mladen Savić, Mjesto i uloga monetarne politike u Bosni i Hercegovini prilikom ulaska u evropsku monetarnu uniju, Bijeljina 2011.godina.) Pored određenih ograničenja koje ima CBBiH te prisutnost slabe ekonomske aktivnosti u Bosni i Hercegovini, urađena je analiza adekvatnosti kapitala bankarskog sistema u BiH. Podaci u tabeli br.1 daju vrijednosti osnovnih deskriptivnih mjera, na osnovu kojih se zaključuje da je prosječna adekvatnost kapitala u RS u toku posmatranog perioda bila 16,296%, a u FBiH 16,540. Daljom

analizom uočava se da je minimalna vrijednost u RS 14,11% a u FBiH 15,30%, dok su maksimalne vrijednosti 17,42% i 18,00%. Ono što je još interesantno jeste da je koeficijent varijacije svega 5,6%, odnosno 4,8% što znači da nije bilo

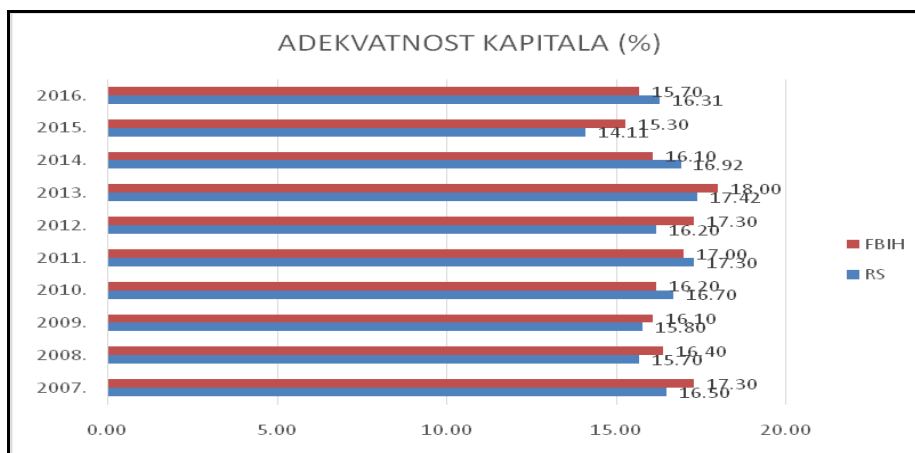
značajnijeg odstupanja podataka od prosječnih vrijednosti. Podaci za izradu tabele preuzeti od Agencije za bankarstvo RS i agencije za bankarstvo FBiH, Izvještaj o bankarskom sistemu RS i FBiH za period 2007-2016. godina.

Tabela br.1. Adekvatnost kapitala banaka u BiH za period 2007-2016

Statistic	ADEKVATNOST KAPITALA RS	ADEKVATNOST KAPITALA FBiH
Nbr. of observations	10	10
Minimum	14,110	15,300
Maximum	17,420	18,000
1st Quartile	15,900	16,100
Median	16,405	16,300
3rd Quartile	16,865	17,225
Mean	16,296	16,540
Variance (n-1)	0,917	0,696
Standard deviation (n-1)	0,958	0,834
Variation coefficient	0,056	0,048

U nastavku se mogu na grafičkom prikazu br. 2. uočiti kretanja adekvatnosti kapitala, kao i uporedna analiza za RS i FBiH po godinama.

Grafikon br.2. Adekvatnost kapitala banaka u RS i FBiH za period 2007-2016

Nakon adekvatnosti kapitala, analiziran je ukupni kapital bankarskog sektora RS i FBiH i podaci su prikazani u tabeli br.2. Na osnovu njih može se zaključiti da je prosječna vrijednost ukupnog kapitala u RS 728.708,60 miliona KM, dok je u FBiH 2.043.980,40 miliona KM. Osnovni uzrok ove razlike svakako je veći broj banaka koji svoje sjedište ima u FBiH, ali svakako i veći broj stanovnika. Minimalna vrijednost u RS iznosila je 488.009,00 miliona KM, a u FBiH 1.873.145,00

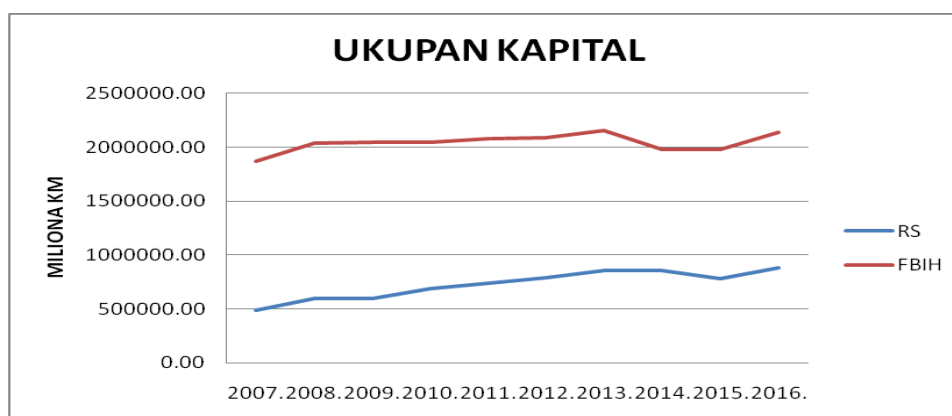
miliona KM. Karakteristično je da su minimalne vrijednosti na početku posmatranog perioda, a maksimalne u završnim godinama. Takođe, koeficijent varijacije ukazuje da je varijabilitet podataka dosta veći u RS, odnosno da su podaci u FBiH homogeniji u odnosu na aritmetičku sredinu. Podaci za izradu tabele preuzeti od Agencije za bankarstvo RS i agencije za bankarstvo FBiH, Izvještaj o bankarskom sistemu RS i FBiH za period 2007-2016. godina.

Tabela br.2. Kapital bankarskog sektora RS i FBiH

Statistic	UKUPAN KAPITAL RS	UKUPAN KAPITAL FBiH
Nbr. of observations	10	10
Minimum	488009,000	1873145,000
Maximum	882534,000	2157896,000
1st Quartile	622012,500	1995980,000
Median	763037,000	2046150,000
3rd Quartile	838550,250	2088915,500
Mean	728708,600	2043980,400
Variance (n-1)	17429401726,044	7004320554,711
Standard deviation (n-1)	132020,459	83691,819
Variation coefficient	0,172	0,039

Kretanje posmatranih pokazatelj po godinama najbolje se uočava na sljedećem grafičkom prikazu.

Grafikon br.2. Ukupan kapital banaka u RS i FBiH za period 2007-2016

Generalno posmatrano se može zaključiti da je bankarski sektor i Republike Srpske i Federacije BiH dobro kapitalizovan s obzirom da se adekvatnost kreće od 14 do 18%, a što je značajno više od propisanih 12% adekvatnosti od strane agencije. Ovo će svakako predstavljati kvalitetan okvir za implementaciju Bazela III, a koji bi trebao da pozitivno utiče na bankarski sektor pružajući bankama dobru osnovu za suočavanje sa nepredviđenim događajima. Jedan od glavnih ciljeva standarda Bazela III odnosi se na doprinos stabilnosti i rastu bankarskih sistema kroz jačanje kapitalnog okvira.

3. MJERE I AKTIVNOSTI CENTRALE BANKE BIH SA AKCENTOM NA LIKVIDNOST

Globalna kriza imala je za posljedicu velike promjene u monetarnom poslovanju i aktivnostima najznačajnijih svjetskih Centralnih banaka. S toga prirodno da je uticala i na Centralnu banku Bosne i Hercegovine, koja djeluje pod aranžmanom Valutnog odbora. Ovaj odbor ima kao instrument

monetarne politike na raspolaganju samo obavezu rezervu sa zabranom plasiranja kredita i sa kursom domaće valute koji je fiksiran u odnosu na EUR-o. U cilju relaksacije likvidnosti bankarskog sektora, Centralna banka Bosne i Hercegovine je donijela određene mjere monetarne politike. Određene mjere monetarne politike su donijete u periodu od 2008 do 2011. godine, i iste se odnose na donošenje odluka o smanjenju stope obavezne rezerve sa 18% na 14%. Ovim mjerama se omogućava dodatna likvidnost komercijalnim bankama u iznosu od 727 miliona KM. Pored toga, osim umanjenja stope obavezne rezerve, sve kreditne linije komercijalnih banaka iz inostranstva nisu ulazile u osnovicu za obračun obavezne rezerve. Navedene mjere su donijete u cilju stimulanja priliva kapitala iz inostranstva u domaći bankarski sektor, i stvaranja dodatnog podsticaja u smislu kreditnih aktivnosti komercijalnih banaka.

Pored toga, Centralna banka Bosne i Hercegovine je donijela i odluku o uvođenju diferencirane stope obavezne rezerve na depozite komercijalnih

banaka. Prema diferenciranoj stopi obavezna rezerva na depozite koji ulaze u osnovicu za obračun rezerve, čija je ročnost do jedne godine iznosila je 14%. Stopa obavezne rezerve na depozite oročene na period duži od jedne godine umanjila se sa 14% na 10%. Ovom odlukom je još dodatno oslobođeno oko 370 miliona KM dodatnih likvidnih sredstava za komercijalne banke, čime su banke značajno povećale svoj kreditni potencijal.

Tokom 2009. godine bile su nastavljene mjere za podsticanje finansiranja realnog sektora. Tako je donesena odluka o smanjenju stope obavezne rezerve na depozite oročene na period duži od jedne godine sa 10% na 7%, dok su iz osnovice za obračun obavezne rezerve isključeni depoziti Vlada namjenjeni za razvojne programe. U toku 2011. godine donesena je nova odluka kojom se za komercijalne banke smanjuje stopa obavezne rezerve na depozite i pozajmljena sredstva sa ugovorenim rokom dospjeća do jedne godine sa 14% na 10%. Ovom odlukom su komercijalne banke oslobođene dodatnih finansijskih sredstava u iznosu oko 300 miliona KM. U periodu prelijevanja svjetske finansijske krize, registrovana je „panika” jednog dijela stanovništva vezana za štednju u komercijalnim bankama, tako da je stanovništvo počelo povlačiti novac iz komercijalnih banaka po osnovu svojih štednih uloga. Na taj način u kratkom vremenskom periodu je povučeno oko 700 miliona KM, što je svakako izazvalo određene poremećaje u bankarskom poslovanju. Povećana potražnja stanovništva za deviznom efektivom kod komercijalnih banaka rezultirala je da su komercijalne banke vršile povećani otkup strane efektivne od Centralne banke BiH, koja je u cilju olakšavanja kompletne situacije vršila prebacivanje strane gotovine iz inostranstva u svoje trezore. Poznato je da u kriznim periodima dodatno raste nepovjerenje u bankarski sistem, te da se kao posljedica toga može očekivati ubrzano povlačenje depozita iz banaka. Pored toga, bitno je istaći da u trezoru Centralne banke postoji dovoljno gotovinskih sredstava kao znak spremnosti da u kriznom periodu zadovolje dodatnu tražnju komercijalnih banaka za deviznom efektivom. Ilustracije radi, CBBiH je samo u IV kvartalu 2008. godine interventno prebacila 300 miliona EUR-a gotovine iz inostranstva u svoje trezore, a od toga 200 miliona EUR-a dostavljeno je komercijalnim bankama, u cilju zadovoljavanja tražnje za deviznom gotovinom. Centralne banke kao institucije koje drže međunarodne rezerve zemalja treba da upravljaju deviznim rezervama na siguran način, vodeći računa o maksimalnom rejtingu prilikom investiranja deviznih rezervi, a manje o profitabilnim investicijama. Centralnim

bankama kao specifičnim monetarnim institucijama profit nije prvenstveni cilj, nego monetarna stabilnost i sigurnost investiranja. Takođe je važna diverzifikacija deviznog portfolia, posebno u nestabilnim periodima. Kada se posmatraju zemlje regiona i aktivnosti njihovih Centralnih banaka, može se konstatovati da su to zemlje sa malim i otvorenim tržištima. Uglavnom ih karakteriše čvrsta politika deviznog kursa, bez obzira da li je fiksiran kao kod Centralne banke BiH ili sa manjim fluktuacijama. Monetarna politika se uglavnom zasniva na kursu domaće valute prema Euru kao nominalnom kursu. Taj monetarni režim je izabran zbog visokog nivoa euroizacije koji obilježava njihove ekonomije, a posebno finansijski sektor s obzirom na to da je veći dio imovine i obaveza bankarskog sektora u Eurima ili je indeksiran za Eurom. Usmjeren na stabilnost kursa, monetarne institucije djelimično gube manevarski prostor za vođenje aktivne monetarne politike. Isto tako, mogućnost onih Centralnih banaka koje djeluju kao zajmodavac posljednjeg utočišta značajno su smanjene i ograničene na iznos njihovih deviznih rezervi, jer je većina obaveza komercijalnih banaka u stranoj valuti. U takvoj situaciji, Centralne banke se oslanjaju na administrativne mjere kao što su različiti regulatorni zahtjevi kako bi se obezbjedila stabilnost bankarskog sektora i preko banaka ostvario uticaj na domaću privredu. (Izvor: http://www.nezavisne.com/ekonomija/tržište/mjere_i_aktivnosti-Centralne_banke_BiH_u_vrijeme_krize)

U režimu monetarne politike koji se zasniva na stabilnom kursu, monetarne vlasti su dijelom limitirane u svojim nastojanjima da se suzbije uticaj inostranih „šokova” i stimulišu aktivnosti u realnom sektoru. Smanjivanjem regulatornih opterećenja, a time i povećanje likvidnosti banaka sa ograničenim uspjehom doprinose neutralizaciji negativnog uticaja spoljnih „šokova”. Međutim, važno je istaći da se ovaj djelimični uspjeh može ocijeniti u kontekstu visoko euroizovanih malih otvorenih ekonomija u kojima je primarni cilj njihovih monetarnih institucija stabilnost kursa. Pogrešno bi bilo izvesti zaključak da monetarna politika u takvim uslovima nije imala nikakav učinak na aktivnosti u realnom sektoru. Konkretno se u slučaju Bosne i Hercegovine, može izvesti zaključak da Centralna banka Bosne i Hercegovine u okviru monetarne politike kojom upravlja, u periodu od 2008 do 2012. godine preduzela sve mjere u skladu sa zakonskim ovlaštenjima doprinoseći stabilizaciji stanja. Ovo je koristeći visoku reputaciju i povjerenje koje je izgradila u domaćoj i međunarodnoj javnosti sačuvala povjerenje u bankarski sistem, finansijsku i

monetarnu stabilnost, što je i bio osnovni cilj i primarni zadatak centralne banke u svakoj zemlji.

ZAKLJUČAK

Generalno posmatrano ze može zaključiti da je bankarski sistem BiH dobro kapitalizovan s obzirom da se adekvatnost kreće od 14 do 18%, a što je značajno više od propisanih 12%. Sa ovakvom adekvatnošću se može konstatovati da je bankarski sistem BiH u stanju da podnese određene makroekonomske šokove. Ovome je svakako doprinijela i uloga CBBiH svojim kontrolnim funkcijama kroz smanjivanje regulatornih opterećenja te povećavanje likvidnosti kod banaka koje su se mogle oduprijeti spoljnim negativnim uticajima. Pored toga CBBiH je u okviru svoje monetarne politike kojom upravlja preduzela sve mijere u skladu sa zakonskim ovlaštenjima doprinoseći stabilizaciji stanja. Pored toga, koristeći svoju reputaciju i povjerenje koje je izgradila u domaćoj i međunarodnoj javnosti sačuvala je povjerenje u bankarski sistem, finansijsku i monetarnu stabilnost, što je i bio osnovni cilj i primarni zadatak Centralne banke kao što je u svakoj zemlji. Pored toga, Entitetski zakoni o bankama u Bosni i Hercegovini, zakonski i podzakonski akti Agencija za bankarstvo i Centralne banke BiH treba da se usklađuju sa osnovnim postavkama međunarodnih, univerzalnih standarda od strane Bazelskog komiteta. S obzirom na prisutnost evropskih integracija koje su neminovnost, te ulaskom u evropsku monetarnu uniju, (EMU) monetarno područje Bosne i Hercegovine postaće jedna od filijala Evropske centralne banke (ECB). Pored toga, pravac razvoja monetarne politike Bosne i Hercegovine bi trebao da bude usmjeren ka operacijama na otvorenom finansijskom tržištu kao najefikasnijem instrumentu monetarnog menadžmenta. Postepeno uvođenje operacija na otvorenom tržištu kao osnovni instrument monetarne politike Centralne banke BiH je neminovan i to je jedan od načina približavanju finansijskog tržišta monetarnoj politici Evropske Unije. Međutim, da bi Centralna banka BiH mogla da vodi nezavisnu monetarnu politiku potrebno je prije svega da se stvori adekvatan politički ambijent. Zbog zavisne monetarne politike, trenutno nije izražena odgovarajuća veza između određenih makroekonomskih i bankarskih indikatora. Razlog tome je kontrolisana i zavisna monetarna politika Centrale banke BiH (100% pokrivenost deviznim rezervama novčane mase u opticaju), a što s druge strane utiče na zanemarljivo nisku inflaciju. Međutim, treba naglasiti da stabilnost deviznog kursa i stopa inflacije su od izuzetnog ekonomskog značaja za jednu zemlju.

LITERATURA

- [1] Centralna banka Bosne i Hercegovine, Obavezna rezerva kao instrument monetarne politike, Objavljeno u časopisu Biznis, Sarajevo 2014.
- [2] Mirko Savić, Mladen Savić, Mjesto i uloga monetarne politike u Bosni i Hercegovini prilikom ulaska u evropsku monetarnu uniju, Univezitet Sinergija, Fakultet za Poslovnu ekonomiju u Bijeljini, Pregledni rad, Bijeljina 2011.
- [3] Novo Plakalović, Monetarna ekonomija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo 2004.
- [4] Peter Nicholl, Uloga centralne banke u Bosni i Hercegovini, Banja Luka 2001.
- [5] Rose S. Peter, Hudgins C. Sylvia, Bankarski menadžment i finansijske usluge, Data status, Beograd, 2005.
- [6] Svjetska banka, <http://data.worldbank.org/indicator>

SUMMARY

Research in this work focuses on the role and importance of the Central Bank of Bosnia and Herzegovina and its influence on improving the liquidity of the banking sector. The possibilities and limitations of the Central Bank of Bosnia and Herzegovina in the implementation of the Basel's Standards have been determined in the conditions of increasing participation of foreign banks in the financial system of Bosnia and Herzegovina. The results of the research have shown that the banking system of Bosnia and Herzegovina, which is well capitalized, so it can be easier to withstand certain macroeconomic shocks. This also contributed to the role of the Central Bank of Bosnia and Herzegovina with its control functions by reducing regulatory burdens and increasing liquidity with banks that could withstand external negative impacts. On the other hand, the Central Bank of Bosnia and Herzegovina has fulfilled its primary task of strengthening confidence in the banking system, which has resulted with and in financial and monetary stability, and thanks to its reputation it has built in the domestic and international public. The well-running policy of the Central Bank of Bosnia and Herzegovina has influenced the existence of negligible low inflation rates and a stable exchange rate, which is of great importance for economic growth and development of Bosnia and Herzegovina.